

SREBRENI ČEKIĆ, rad R. Frangeša-Mihanovića. Muzej grada Zagreba

koji su 1879. izložili na umj. izložbi u Zagrebu filigranski križ, izveden za zagrebačku pravosl. crkvu i niz drugih radova, a 1881. izradili zlatan dijamant s briljantima i topazima, koji je naručila zagrebačka općina kao poklon za svadbu prijestolonasljednika Rudolfa s princezom Štefanijom. Ta dvojica majstora izvodila su nakit po nacrtima Hermanna (izložen u Trstu 1882). Pečak je dobio priznanje za dijamant izveden 1885. za caricu Elizabetu. Emajlom urešen počasni lanac zagrebačkoga gradonačelnika po nacrtu H. Bolléa 1902. izradio je S. Bulvan. Oko 1905. izveo je ostruge (ukrašene smaragdima, tirkizima i biserima) za varaždinskoga velikog župana zagrebački zlatar *Antun Repina* po nacrtu V. Rimaya, nastavnika Obrtne škole.

Riječki zlatari razvili su od sred. XIX. st. proizvodnju raznovrsnoga zlatnoga nakita urešenoga emajlnim glavama ili poprsjima crnaca (»mori«). Dotad su samo naušnice bile ukrašavane »morčićima«. Prvi je počeo izrađivati narukvice i druge predmete s tim motivima *Ivan Korošac* 1845, potom *Ante Milić* oko 1873. a nakon 1874. *Augustin Gigante*, koji je nastojao glave crnčića primijeniti i na pribor za jelo. Posljednji riječki »moretist« bio je *Raul Rolandi* (1875–1960). Takav su nakit nekoć nosili i muškarci.

U novije vrijeme u izradbi zlatarskih radova sudjelovali i istaknuti umjetnici. Kipar *R. Frangeš-Mihanović* izveo je 1895. model srebrenoga čekića za svečanost polaganja zaglavnoga kamena kazališta i gimnazije u Zagrebu, urešen alegorijskim likovima umjetnosti i znanosti. Frangešov bilikum od srebra s grupom momaka i djevojaka što plešu kolo izrađen je 1902. Najuspjeliji je Frangešov zlatarski rad bilikum »Dobrodošlica« (1907), rađen u stilu secesije, s likovima seljaka koji goste nude simboličnim darovima. Od 1910. zlatarskim se radom intenzivno bavio *I. Kerdić*. Njegovi se pladnjevi, zdjele, pokali, kaleži, korice za knjige i različit nakit ubrajaju među najreprezentativnija djela hrv. zlatarstva između dva svj. r. Veliki srebreni reljefi što ih je izveo sa svojim učenicima za crkvu Sv. Blaža u Zagrebu nastavljaju donekle tradiciju srebrenih pala koje su kovali dalm. zlatari sr. vijeka. Osim Kerdićevih učenika *Baltazara Besedićeka* i *Slavka Jurića* (koji su većinom radili u bakru) izveo je slikar *M. Rašica*, među ostalim, niz figuralnih reljefa, iskucanih u srebru na koricama knjiga.

Među zagrebačkim zlatarima XX. st. ističu se *Vladimir Rutić*, *Koloman Birtić* i *Vladimir Zalokar* te draguljari *Juraj Kolenko* i *Mirko Kristan*. *Teodor Krivak* majstorski je izveo po modelu A. Augustinčića maršalski štit predsjednika Tita. Krivak je autor mnogih drugih majstorski izrađenih

zlatarskih djela (sarkofag Ozane Kotorske prema nacrtu A. Augustinčića, faksimile rake Sv. Šimuna iz Zadra); pod njegovim je vodstvom 1957. organiziran u zagrebačkoj Školi za primijenjenu umjetnost odsjek za plemenite metale koji je dao vrijedne rezultate. Po nacrtima nastavnika toga odjela *M. Rosenberg* izvedeni su 1964. modeli za suvremeni pribor za jelo i drugi predmeti. *Z. Bourek* izveo je u Zagrebu modele pribora za jelo po narudžbi zlatarne u Celju. Veliki uresni pladnjevi s reljefnim prikazima što ih je radio Slavko Jurić uspješno nastavljaju dostignuća Kerdićeve škole.

U novije vrijeme djeluje u hrv. gradovima velik broj zlatara i filigranara, koji su prenijeli u Hrvatsku vještinu bos. i mak. filigrana te izvode na raznovrsnu nakitu tradicionalne geometrijske i biljne motive. Zlatarski obrtnici izrađuju standardno oblikovani nakit, modernizirane inačice tradicionalnih tipova ali i unikatne predmete slobodnih formi i potpuno modernizirane estetike (*L. Lumezi*, *N. Roban* i dr.).

U nar. su se nakitu, osobito u Dalmaciji, očuvala davne predaje. U seljačkoj nošnji Dalmacije kovinski su predmeti toliko brojni da se obradba kovina smatra jednom od glavnih grana dalm. nar. umjetnosti. Privjesci za pojas izrađeni od svitaka mjedene žice u obliku triju nizova lanaca učvršćenih na kolutu, među najstarijim su oblicima nakita balkanskih naroda, a nalaze se već u kulturi mlađega željeznog doba. U istoj tehnici i srodnim oblicima javljaju se u Dalmaciji i ukrasi za pletenicu u obliku triju kotačića sa žbicama, obuhvaćenih dvjema prečkicama, a sve ovijeno mjeđenim žičanim svicima i staklenim biserima. Vrlo su staroga podrijetla vjerojatno i dalm. čeonu ukrasi žena, koji se sastoje od žičanih prepleta s apliciranim lijevanim rozetama i likovima ptica te s privjescima od lima ili od novca. Sličan je ukras nađen u prapov. depoima. Okivanje kožnih pojasa zakovicama i čavlima — na način starijega željeznog doba — primjenjuje se osobito u vrlčkome kraju na velikim pojasi (»pašnjacima«), u koje se stavljaju razni predmeti, potom na različitim torbama, na potkoljničnim pojasi i dr. Ti su okovi sastavljeni u geometrijske motive (krugovi, križevi u krugu, kotači sa žbicama), a često su urešeni i staklenim imitacijama dragoga kamenja; ta je ornamentika po svojem stilu srodna onoj iz doba Seobe naroda. Davnoga su podrijetla zacijske i ukosnice, čiji prihvati imaju oblik svedene pločice s raznobojnim kamenjem; pločice takva oblika nađene su u starohrv. grobovima. Sličnoga su tipa i neke okrugle pojasne spine te okrugle ažurirane pločice u obliku kotača s kameolom u sredini ili s drugim ukrasom. Takvi se oblici nalaze u Dalmaciji već u posljednjim stoljećima pr. n. e., a u doba Seobe naroda javljaju se optočene